

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

2 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 2, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ.
ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. МАЛИКОВА Гульчехра Рихсходжаевна В 100 ЛЕТ ЖИЗНЬ ТОЛЬКО НАЧИНАЕТСЯ ИЛИ ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ (1920-1928).....	8
---	---

**ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. МЕХНАТ ҲУҚУҚИ. БИЗНЕС ҲУҚУҚИ.
ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ**

2. ТОПИЛДИЕВ Воҳиджон Раҳимжонович, ДЖАМБАКИЕВА Феруза Бахтауновна ВОСИТАЧИЛИК ШАРТНОМАСИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИК.....	24
3. БАБАКУЛОВ Зафар Курбонназарович ТОВАР БЕЛГИСИДАН ФОЙДАЛАНИШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ.....	32
ЖАВОБГАРЛИК МАСАЛАЛАРИ.....	32
4. РАХМАТОВ Анвар Исломович СПОРТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ ШАРТНОМАВИЙ МАЖБУРИЯТЛАРИ.....	40
5. ХАСАНОВА Фарангис Акрамовна ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИК ТУШУНЧАСИ ВА БЕЛГИЛАРИ.....	48
6. МИРСОАТОВ Хабибулла Қудратуллаевич МЕХНАТ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ПРОКУРОР НАЗОРАТИ ИНСТИТУТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	53
7. ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна КОДИФИКАЦИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	59

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

8. ИСМОИЛОВ Олимжон Юсупжон ўғли ЛАТЕНТ ЖИНОЯТЧИЛИК: ТУШУНЧАСИ ВА ТАСНИФИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	65
9. РАХИМОВ Камолиддин Мухамаджонович ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	71

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

10. КАРИМОВА Дилрабо Эргашевна СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ДОСУДЕБНОГО ПРОИЗВОДСТВА В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	80
11. РУЗМЕТОВ Ботиржон Хайитбаевич СУЩНОСТЬ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ И ФУНКЦИИ ИНСТИТУТА СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	86
12. БАЙБЕКОВА Машхура Бурибаевна ЭКСПЕРТИЗА ТАДҚИҚОТЛАРИ СИФАТИНИ ОШИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ФИКРЛАР.....	97
13. ТОШЕВА Динара Музрафовна СУД-ЭКСПЕРТИЗА ЛАБОРАТОРИЯЛАРИДА ПРОФЕССИОНАЛ ТЕСТ ТЕКШИРУВЛАРИ ВА ЛАБОРАТОРИЯЛАРАРО СОЛИШТИРМА ТЕКШИРУВЛАРНИ ЎТКАЗИШ.....	102

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

14. УМАРХАНОВА Дилдора Шарипхановна ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК МЕХАНИЗМИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ТАҲЛИЛИ	110
15. YULDASHEVA Govkherjan COMPARATIVE ANALYSIS OF LEGAL REGULATION AND PECULIARITIES OF THE INSTITUTE OF HONORARY CONSULS AT THE PRESENT STAGE.....	120
16. ТУРСУНОВА Маликахон Улугбековна СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ И ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ПРАВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	129
17. ГУЛИМОВ Аманлык Базарбаевич ПРАВО ЖИТЕЛЕЙ ПРИАРАЛЬЯ НА БЛАГОПРИЯТНУЮ ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ	136
18. РАХМАНОВ Шухрат Наимович ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА ГОСУДАРСТВ ПРИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ КАК ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ДВУЕДИНЫЙ ИНСТИТУТ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ПРАВА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ	143

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

19. ИСОҚОВ Луқмонжон Холбоевич ОЗАРБАЙЖОН РЕСПУБЛИКАСИДА МИГРАЦИЯ СОҲАСИДАГИ ДАВЛАТ БОШҚАРУВИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	151
20. МАҲМУДҲОДЖАЕВА Умида Муминовна ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ТОМОНИДАН ҲАҚ ЭВАЗИГА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИДА ҲУҚУҚНИ ҚЎЛЛАШ АМАЛИЁТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	161
21. АМИНОВ Умид Шарипович ПОНЯТИЕ И ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	168

ЁШ ОЛИМЛАР МИНБАРИ

22. ҒАЙБУЛЛАЕВА Зилола Ғайбулло қизи ИЖТИМОИЙ ТАРМОҚЛАР ОРҚАЛИ АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ХАРИДЛАР ВА ЭЛЕКТРОН ШАРТНОМАЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШ.....	172
23. ХОЖИЕВА Рўзигул Худайбердиевна ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДА ЮЗАГА КЕЛАДИГАН КОРРУПЦИЯВИЙ ҲОЛАТЛАР ВА УЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ МАСАЛАЛАРИ.....	179
24. ТОШЕВ Зафар Бобоқулович МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ ЖИНОИЙ-ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ	185

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ТОШЕВ Зафар Бобоқуллович

Тошкент давлат юридик университети магистранти

E-mail: toshevzafars1998@mail.ru

МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ ЖИНОИЙ-ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ТОШЕВ З.Б. МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ ЖИНОИЙ-ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ МУАММОЛАРИ ВА ИСТИҚБОЛЛАРИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2021), Б. 185-190.

 2 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-2-24>

АННОТАЦИЯ

Мақолада интеллектуал мулкнинг таркибий қисми бўлган муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш борасида олиб борилаётган ҳуқуқий ислохотлар, давлат-ҳуқуқий сиёсатининг устувор йўналишлари ва ваколатли давлат органларининг ваколатлари кўрсатилган. Муаллифлик ҳуқуқи соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар табиати таҳлил қилинган ҳамда жиноятлар хусусиятлари очиқ берилган. Муаллифлик ҳуқуқи соҳасида жиноий жавобгарликнинг белгиланиши билан боғлиқ хорижий давлатлар тажрибаси қиёсланган ва амалдаги жиноят қонунчилигини такомиллаштириш билан боғлиқ таклифлар илгари сурилган.

Калит сўзлар: интеллектуал мулк, муаллифлик ҳуқуқи, мониторинг, ҳуқуқни қўллаш, маъмурий ҳуқуқбузарлик, жиноят, контрафакт, жиноий жазо.

ТОШЕВ Зафар Бобоқуллович

Магистрант Ташкентского государственного юридического университета

E-mail: toshevzafars1998@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ УГОЛОВНОЙ-ПРАВОВОЙ ОХРАНЫ АВТОРСКОГО ПРАВА

АННОТАЦИЯ

В статье описываются текущие правовые реформы по защите авторского права, которое является неотъемлемой частью интеллектуальной собственности, приоритеты государственной и правовой политики, а также полномочия компетентных государственных органов. Проведен анализ природы правонарушений, а также раскрыт характер преступлений в области авторского права. Сопоставлен опыт зарубежных стран по определению уголовной ответственности в сфере авторского права и выдвинуты предложения по совершенствованию действующего уголовного законодательства.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, авторское право, мониторинг, правоприменение, административное правонарушение, преступление, контрафакт, уголовное наказание.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF CRIMINAL LEGAL PROTECTION OF COPYRIGHT

ANNOTATION

The article describes the current legal reforms for the protection of copyright, which is an integral part of intellectual property, the priorities of state and legal policy, as well as the powers of the competent state authorities. The nature of copyright infringement is analyzed and the nature of the crimes is revealed. The experience of foreign countries in defining criminal liability in the field of copyright is compared and proposals are made to improve the current criminal legislation.

Keywords: intellectual property, copyright, monitoring, law enforcement, administrative offense, crime, counterfeit, criminal punishment.

Интеллектуал мулкнинг ҳуқуқий ҳимоясига доир қонунчиликни бугунги кун талабларидан келиб чиқиб такомиллаштириш миллий иқтисодийнинг инновацион ривожига ҳамда мамлакатнинг интеллектуал ишлаб чиқариши ва рақамли иқтисодийни ривожлантиришда муҳим ўрин тутди. Шунни ҳисобга олган ҳолда кейинги пайтларда ижодкорлар, маданият, санъат аҳли ва ижрочиларга давлатимиз раҳбари ва Ҳукуматимиз томонидан катта эътибор қаратилмоқда.

Ижодкорларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва фаоллигини ошириш, уларни мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотларнинг кенг тарғиботчиларига айлантиришга ҳаракат қилинапти. Айниқса, ижодкорларнинг муаллифлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тизимини кучайтириш, пандемия шароитида ижодкорларни моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш йўллари қидирилмоқда. Шу боис илмий-ижодий фаолиятни моддий таъминлаш, иқтисодийни инновацион босқичга ўтказиш, рақамли иқтисодийни ривожлантириш, айниқса, соҳада ҳуқуқни қўллаш амалиётини кучайтириш, ҳуқуқ эгаларининг тегишли ҳуқуқларига оғишмай риоя этиш долзарб вазифалардан бўлиб қолмоқда.

Мамлакатда очиклик ҳукм сураётган ва соҳага оид миллий қонунчилик такомиллаштирилаётган бўлса-да, лекин асарлардан руҳсатсиз ва ўзбошимчалик билан фойдаланиш одат тусига айланган, муаллифлар ва бошқа ҳуқуқ эгаларининг асарларидан фойдаланганда уларга ҳақ тўлаш тизими кучсизлигича қолмоқда. Шунга кўра, мамлакат иқтисодийтида интеллектуал мулкнинг улуши паст, соҳани ривожлантиришга инвестициялар жалб этилмайти, давлат ўз зиммасига олган халқаро мажбуриятларини бажаришда маълум қийинчиликлар юзага келмоқда, ҳуқуқни қўллаш амалиёти яхши йўлга қўйилмагани мамлакатнинг халқаро имиджига ҳам таъсир кўрсатмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев раҳбарлигида 2020 йил 12 октябрь куни кенгайтирилган тарзда ўтказилган «Интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги видеоселектор йиғилишида амалга оширилган ижобий ишлар билан бирга қатор муаммолар муҳокама қилинди, соҳадаги ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарликни кучайтириш бўйича қонунчиликни янада такомиллаштириш юзасидан мутасадди идораларга тегишли топшириқлар берилди.

Интеллектуал мулк соҳасини ривожлантириш мамлакатимизнинг жаҳон интеграциясидаги асосий омил эканлигидан келиб чиқиб, интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини янада такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2021 йил 28 январь куни «Интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-4965-сон қарори қабул қилинди [1].

Қарор билан интеллектуал мулк муҳофазасини мустақамлаш ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш бўйича «Йўл харитаси» тасдиқланди. «Йўл харитаси»да контрафакт маҳсулотлар реализациясининг олдини олиш бўйича реал механизмларни назарда тутувчи қуйидаги қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш бўйича қонун

лойиҳасини ишлаб чиқиш: Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси - интеллектуал мулк объектларига бўлган ҳуқуқларнинг бузилишига оид тегишли моддалардаги санкцияларни кучайтириш, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси - муаллифлик ва турдош ҳуқуқлари бузилиши ҳамда бошқа объектлардан қонунга хилоф равишда фойдаланиш юзасидан жавобгарликни кучайтиришга оид нормаларни ишлаб чиқиш вазифаси белгиланди. Шунингдек, мазкур қарор билан Интеллектуал мулк агентлигида Интеллектуал мулк ҳимояси бошқармаси ва вилоятларда юридик шахс мақомига эга бўлмаган Интеллектуал мулк ҳимояси марказлари ташкил этилди.

Марказларнинг асосий вазифалари этиб контрафакт маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва уларнинг муомаласига, шунингдек, интеллектуал мулк ҳуқуқларининг бузилишига қарши тизимли ва самарали курашишда бевосита иштирок этиш, хусусан, огоҳлантирув ва тақдимномалар киритиш, маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённомаларни тузиш, интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқни қўллаш амалиётини изчил ва бир хилда таъминлаш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш ва бошқалар белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси «Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида»ги қонунининг 62-моддасига кўра «асарларнинг ва турдош ҳуқуқлар объектларининг такрорланиши ёки тарқатилиши муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқларни бузган ҳолда амалга ошириладиган нусхалари контрафакт нусхалар» деб тан олинади [2]. Шунингдек, муҳофаза қилинадиган асарларнинг ва турдош ҳуқуқлар объектларининг бундай асарларни ва турдош ҳуқуқлар объектларини муҳофаза қилиш тўхтатилган ёки ҳеч қачон муҳофаза қилинмаган давлатлардан ҳуқуқ эгаларининг розилигисиз импорт қилинадиган нусхалари ҳам контрафакт нусхалар ҳисобланади.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, соҳага оид қонунчиликда жавобгарлик асосларини кучайтирмасдан туриб, муаллифлар ҳуқуқларини амалда таъминлаб бўлмайди. Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқларни бузганлик учун жавобгарлик чораларининг белгиланиши ва кучайтирилиши ҳуқуқ эгаларининг қонуний манфаат ва ҳуқуқларини муҳофаза қилиниши билан биргаликда жамиятда муаллифлик ҳуқуқига нисбатан ҳурмат руҳини шакллантиришда ҳам алоҳида аҳамият касб этади [3, Б.24].

А.Юлдашовнинг таъкидлашича, жавобгарликнинг белгиланиши ҳуқуқ эгаларининг интеллектуал мулк объектларига бўлган мутлақ ҳуқуқларини ҳимоя қилинишини мустаҳкамлашда, контрафакт маҳсулотларининг айланиш (тасарруф этиш) ҳолатлари олдини олиш ва чек қўйишда, интеллектуал мулк соҳасидаги қоида ва нормаларни халқаро меъёрий ҳужжатларга мувофиқлаштиришда ҳамда фан, адабиёт ва санъат соҳасини ҳалол рақобат асосида ривожланишида муҳим тurtки ролини ўйнайди [4 Б.126].

Ўзбекистон Республикасининг амалдаги Жиноят кодексининг 149-моддасида муаллифлик ёки ихтирочилик ҳуқуқларини бузганлик учун жавобгарлик белгиланган, хусусан тафаккур мулки объектига нисбатан муаллифлик ҳуқуқини ўзлаштириб олиш, ҳаммуаллифликка мажбурлаш, шунингдек, тафаккур мулки объектлари тўғрисидаги маълумотларни улар расман рўйхатдан ўтказилгунга ёки эълон қилингунга қадар муаллифнинг розилигисиз ошкор қилиш учун жазо белгиланган.

Кўп давлатларда муаллифлик ҳуқуқи соҳасида содир этилган жиноятлар учун қаттиқроқ жазо чоралари белгилангани, ушбу соҳада жиноятларнинг олдини олиш имконини бермоқда. Хусусан, Россия Федерациясининг Жиноят кодекси (РФ ЖК)да муаллифлик ҳуқуқини ўзлаштириш натижасида муаллифга ёки бошқа ҳуқуқ эгасига катта миқдордаги зарар етказиладиган бўлса, икки юз минг рублгача миқдорда жарима ёки 18 ой давомида айбдорнинг ойлик иш ҳақи ёки бошқа даромадларидан ушлаб қолиш ёки 480 соатгача мажбурий ишларга жалб этиш ёки олти ойгача қамоқ жазоси қўлланилади.

Агарда, юқоридаги ноқонуний ҳаракатлар олдиндан келишилган ҳолда шахслар гуруҳи ёки уюшган гуруҳ томонидан ёки жуда йирик миқдорда ёки ўзининг хизмат лавозимидан фойдаланган ҳолда содир этилган бўлса, беш йилгача мажбурий ишларга юбориш, олти йилгача озодликдан маҳрум қилиш ва беш юз минг рублгача жарима ёки уч йилгача ойлик иш ҳақи ёки

айбланувчининг бошқа даромадларини ушлаб қолиш билан биргаликда ёки уларни қўшмаган ҳолда жазо тайинланади. Россия қонунчилигига кўра, йирик миқдор бу-фонограмма ёки асарларнинг нусхалари ёки муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар объектларини фойдаланиш натижасида етказилган зарар юз минг рублгача баҳоланса, жуда йирик миқдор эса бир миллион рублга қадар баҳоланади [5].

Беларусь Республикасининг Жиноят кодексига муаллифликка мажбурлаш ёки муаллифлик ҳуқуқини ўзлаштирганлик учун жамоатчилик ишларига юбориш, жарима ёки икки йилгача ахлоқ тузатиш ишларига юбориш жазоси қўлланилади. Грузия жиноят қонунчилигига кўра, муаллифликни ўзлаштириш ёки ҳаммуаллифликка мажбурлаш жарима ёки икки йилгача бўлган ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланиши белгиланган. Ушбу хатти-ҳаракатни кўп бор содир этиш уч йилгача озодликни чеклаш ёки ушбу муддатга қадар озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади [6].

Айтиш лозимки, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 149-моддасида белгиланган жиноят элементлари ва уларни тергов қилиш билан боғлиқ ҳаракатлар юридик адабиётларда етарлича очиқ берилмаган. Айни вақтда, РФ ЖКнинг 146-моддаси таркиби анча кенг бўлиб, унга кўра муаллифлик ҳуқуқи билан боғлиқ жиноятларнинг хусусиятлари, элементлари ва унинг мазмуни аниқ берилгани туфайли бу соҳадаги жиноятларни тергов қилиш амалиёти яхши йўлга қўйилган.

Россия Федерациясида интеллектуал мулк ҳуқуқини бузиш билан боғлиқ хатти-ҳаракатлар жиноят сифатида баҳоланади. Бу турдаги жиноятлар инсон ва фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига қарши жиноятлар сирасига киради. Шунга кўра, интеллектуал мулк ҳуқуқини бузганлик учун жиноий жавобгарлик масаласи РФ ЖКнинг бир қатор моддаларида ўз аксини топган. Жумладан, муаллифлик ва турдош ҳуқуқларни бузиш (РФ ЖКнинг 146-моддаси), ихтирочилик ва патент ҳуқуқларини бузиш (РФ ЖКнинг 147-моддаси), товар белгисидан ноқонуний фойдаланиш (РФ ЖКнинг 180-моддаси).

Интеллектуал мулк объектлари тадбиркорлик соҳасида фуқаролик муамаласида иштирок этишини эътиборга олсак, ноқонуний тадбиркорлик ҳам жиноий жавобгарликка тортиш учун асос бўлади (РФ ЖК 171-моддаси), контрабанда (РФ ЖК 188-моддаси), технологияларни ноқонуний экспорт қилиш (РФ ЖК 189-моддаси), солиқ тўлашдан бўйин товлаш (РФ ЖК 199-моддаси) ва бошқалар. Демак, интеллектуал фаолият натижаларининг номоддий хусусияти интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар учун жавобгарликни енгиллаштирмайди.

Хорижий мамлакатлар қонунчилиги асосида шуни айтиш мумкинки, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 149-моддасида назарда тутилган қондалар бир қатор ўзгартиришларни талаб қилади. Чунки, Жиноят кодексининг ушбу моддасига асосан интеллектуал мулк соҳасидаги жиноятларни таснифлаш ва уларга нисбатан жиноий жавобгарлик чоралари содир этилган ҳуқуқбузарликнинг объектив ва субъектив томонлари ҳисобга олинган ҳолда белгиланмаган. Масалан, Эстония Жиноят кодексининг XV-«Интеллектуал мулкка қарши қаратилган жиноятлар» номли боби 277-283-моддалари интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқбузарлик билан боғлиқ муносабатларни тартибга солади. Интеллектуал мулк соҳасидаги ҳуқуқбузарлик билан боғлиқ муносабатлар Хитой Халқ Республикаси Жиноят Кодексининг VII-«Интеллектуал мулк ҳуқуқига қарши жиноятлар» боби 213-220-моддалари орқали тартибга солинади.

1. Интеллектуал мулк соҳасидаги жиноятларга нисбатан жавобгарлик чоралари АҚШ Жиноят кодексининг XVII-боб 506, 1201-1205, 2319А, 2320-параграфлари, XVIII-боб 497, 1341, 1343, 1831-1839, 2318-2320, 2512-параграфлари ҳамда XXXV-боб 553, 605-параграфларида ўз аксини топган [7, Б.13]. АҚШда жисмоний шахс томонидан қасддан ва савдо-сотикни кўзлаб ёки молиявий даромад олиш мақсадида муаллифлик ҳуқуқи бузилса, қонун бўйича 250 минг АҚШ долларигача миқдорда жарима ва 10 йилгача қамоқ жазоси қўлланилади. Агар, бирор ташкилот томонидан шу тарзда муаллифлик ҳуқуқи бузилса, 500 минг АҚШ доллари миқдоригача жарима ёки 10 йилгача қамоқ жазоси берилади.

Юқорида кўрсатиб ўтилган давлатлар тажрибасидан келиб чиқиб шундай хулоса қилиш мумкинки, Ўзбекистон Республикасида интеллектуал мулк ҳуқуқбузарлиги соҳасидаги жавобгарлик чораларини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига жиддий ўзгартиришлар киритилиши керак. Яъни, Жиноят кодексига «Интеллектуал фаолият натижаларига қарши қаратилган жиноятлар» боби киритилиши ва ушбу соҳадаги жиноятлар хавfli қилмиш объектларининг хусусиятларидан келиб чиқиб таснифланиши ва жавобгарлик чоралари белгиланиши мақсадга мувофиқ.

Жаҳон савдо ташкилотининг Интеллектуал мулкнинг савдо аспекти бўйича битими (ТРИПС) нинг 61-моддасига кўра давлатлар муаллифлик ҳуқуқи объектларидан тижорат мақсадларида қонунсиз фойдаланишлари, қонунсиз катта даромадлар олишларининг олдини олиш мақсадида, жинойт қонунчилигига янги нормаларни киритиб туриши ва жазо чораларини белгилаб боришининг мажбуриги кўрсатилган. Жазо чоралари сифатида пуллик жарималар, мол-мулкни мусодара қилиш, қамок билан боғлиқ жазоларни белгилашлари лозим [8]. Қонунсиз ишлаб чиқарилган, кўпайтирилган ва сохталаштирилган, контрафакт нусхаларга арест солиш, уларни мусодара қилиш, йўқ қилиб ташлаш каби йўллар билан бу қонунбузарликларга барҳам беришга эришиш таъкидланади. Шунингдек, қонунсиз асар нусхаларини ишлаб чиқаришда қўлланилган техника воситалари, автомобиллар ва бошқа ашёлар ҳам мусодара қилиниши кўзда тутилиши даркор [9]. О.Андрійчукнинг фикрича, иқтисодий жиҳатдан ривожланган давлатлар ўз маҳсулотларини ички бозорга мутаносиб нархларда сотадиган мамлакатларда ҳам «қароқчилик» масаласи долзарб бўлиб турибди, бундай ҳолат бозорда маданий қароқчилик маҳсулотларининг мавжудлигининг сабабларидан биридир [10].

Интеллектуал мулк объектлари ҳуқуқий муҳофазасини янада кучайтириш мақсадида Президентимиз Ш.Мирзиёев ташаббуси билан Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига бир қатор ўзгартишлар киритилди [11]. Хусусан, 2019 йил 3 декабрь куни мазкур Кодекснинг 177-моддаси (Ўзганинг товар белгисидан, хизмат кўрсатиш белгисидан, товар келиб чиққан жой номидан ёки фирма номидан қонунга хилоф равишда фойдаланиш) янги таҳрирда қабул қилинди. Кодекснинг 177¹-моддаси (Муаллифлик ҳуқуқини ва турдош ҳуқуқларни бузиш), 177²-модда (Ихтирога, фойдали моделга ва саноат намунасига бўлган ҳуқуқларни бузиш) номли янги моддалар билан тўлдирилди. Эндиликда республикада интеллектуал мулк ҳуқуқи соҳасида жинойт жавобгарликни белгилашда қатор маъмурий ҳуқуқбузарликлар белгилаб олинди.

Амалиёт шуни кўрсатмоқдаки, интеллектуал мулк ҳуқуқи соҳасида бир йил ичида икки марта маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этилганда, у жинойт қилмиш сифатида баҳоланиши ва тегишли жинойт деб қаралиши лозим. Шунга кўра, Ўзбекистон Республикаси Жинойт кодексига келажакда асар ёки фонограмма нусхаларини қалбакилаштириш (149-прим 1-модда), фойда олиш мақсадида муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқларни бузиш (149-прим 2-модда), кўп миқдорда рухсатсиз фонограмма ишлаб чиқариш (149-прим 3-модда), турдош ҳуқуқлар билан химоя қилинадиган объектларни рухсатсиз ишлаб чиқариш ва сотиш (149-прим 4-модда), тегишли рухсатномаси бўлмаган турдош ҳуқуқлар объектларини республика ҳудудига олиб кириш ва олиб чиқиш (149-прим 5-модда) ва бошқалар шу каби нормалар ўрнатилиши лозим. Фикримизча, амалдаги Жинойт кодексига фойда олиш мақсадида муаллифлик ва ихтирочилик ҳуқуқларини бузиш мазмунидаги янги жинойт-жазо нормалар ҳам киритилишини даврнинг ўзи тақозо этмоқда.

Ўзбекистон Республикасида амалдаги интеллектуал мулк соҳаси қонунчилигини такомиллаштириш, уни янги нормалар билан бойитиш, қонунчиликдаги мавжуд қарама-қаршилиқларни бартараф этиш зарурияти субъектив қараш ёки фикр бўлмасдан, балки интеллектуал мулк химояси масалалари билан шуғулланиб келаётган халқаро ташкилотларнинг ҳам талабидир [12], [13].

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, интеллектуал мулк дунё даражасида катта даромад олиб келадиган ва маданиятлар алмашинувининг объекти экан, у бутун дунёда бир хилда химоя қилинади. Интеллектуал мулк соҳасида содир этиладиган ҳар қандай ҳуқуқбузарликлар таъқиб қилиниши ва айбдорлар аниқланиб, тегишли жазога тортилиши керак. Ўзбекистонда ҳам интеллектуал мулкни химоя қилиш ва бу соҳадаги ҳар қандай ҳуқуқбузарликларни аниқлаш ҳамда самарали тезкор-қидирув ишларини олиб бориш орқали қонунсиз ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни фож қилиш, унда фойдаланилган барча техника ва ашёларни мусодара қилиш, қонунчиликда жазо чораларини кучайтириш, муаллифлар манфаатидан келиб чиқиб бу ҳақида ўз вақтида жамиятга ахборот тарқатиб туриш амалиётини кенгайтириш лозим.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 28 январдаги «Интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ-4965-сон қарори //, 29.01.2021 й. // URL: <https://lex.uz/docs/5248263>

2. Ўзбекистон Республикаси «Муаллифлик ҳуқуқи ва турдош ҳуқуқлар тўғрисида»ги Қонуни. 2006 йил 20 июль, ЎРҚ-42-сон // URL: <https://www.lex.uz/acts/1022944>.
3. Толчёнова Ю.В. Уголовная ответственность за нарушение авторских и смежных прав. Дисс. на соискание учёной степени кан.юрид. наук. – Москва, 2010.
4. ЮЛДАШЕВ А. ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК БЎЙИЧА МИЛЛИЙ СТРАТЕГИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ВА БУТУНЖАҲОН ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ТАШКИЛОТИНИНГ БУ БОРАДА ТУТГАН ЎРНИ // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2020), Б.53-59 // URL: <https://yuristjournal.uz/index.php/lawyer-herald/article/view/56>.
5. «Уголовный кодекс Российской Федерации» от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 17.06.2019) (с изм. и доп., вступ. в силу с 01.07.2019).
6. Уголовный кодекс Грузии. URL: <http://www.matsne.gov.ge>.
7. Wisconsin Criminal Code... State Bar of Wisconsin CLE Books. 1999.
8. Implications of the TRIPS agreement on treaties administered by WIPO. – GENEVA: WIPO, 1997. – P. 65.
9. Соглашение по Торговым аспектам прав интеллектуальной собственности. -Женева.: ВТО, 1995. – С.58.
10. Андрийчук О. Реальная виртуальность: интеллектуальное пиратство в цифровую эпоху / Сайт URL: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/realnaya_virtualnost_intellektualnoe_piratstvo_v_tsifrovuyu_epohu.html.2021.
11. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 майдаги «Ўзбекистон Республикасининг Жиноят, Жиноят-процессуал кодексларига ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги ЎРҚ–534-сон Қонуни // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 03.05.2019 й., 03/19/534/3046-сон. URL: <https://lex.uz/docs/4320255>.
12. Тошев Б.Н. Халқаро ташкилотларнинг муаллифлик ҳуқуқига оид актларининг ҳуқуқий мақоми. – Т.: «Voriz-Nashriyot». 2007.
13. ХУДАЙБЕРДИЕВА Г.А. ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХОРИЖИЙ ВА МИЛЛИЙ ТАЖРИБА // Юрист ахборотномаси–Вестник юриста–Lawyer herald. №1(2021), Б.110–118 // URL: <https://yuristjournal.uz/index.php/lawyer-herald/article/view/170>.